

MULKNI IJARAGA BERISHDA SOLIQ IMTIYOZLARIDAN SOLIQ YENGILIKLARIGA O'TISHNING AFZALLIKLARI VA KAMCHILIKLARI

Ibrohimov Erkin To'lqin o'g'li
Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya: *Ushbu maqolada mulkni ijaraga berishda soliq imtiyozlaridansoliq yengiliklariga o'tishning afzalliklari soliqqa tortish,soliqlarning davlat iqtisodiyotidagi ahamiyati tadqiq qilingan hamda bugungi kunda mamlakatda soliq qarzdorligini kamaytirish dolzarb masalalardan biri ekanligi asoslangan. Mulkni ijaraga berish va u orqali olingan daromadlarni soliqqa solishni taribi,muammolair hamda istiqbollari haqida bayonb etilgan. Yuridik shaxslarning, shu jumladan, yakka tartibdagi tadbirkorlarning soliq qarzlari tahlil qilingan. Shuningdek, respublikamizdagi soliq qarzi ortishining soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar tushumiga bog'liqligi tahlil etilib, xorij tajribasiga tayangan holda ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Yuqorida qayd etilgan holatlardan kelib chiqib, mamlakatimizda soliq qarzdorligini qisqartirish, shu jumladan, uni samarali undirish amaliyotini takomillashtirish borasida taklif va tavsiyalar shakllantirilgan.*

Kalit so'zlar: *soliq,mahalliy soliqlar, byudjet, soliq qarzi, qarzdorlik, soliq majburiyati, soliqqa oid huquqbuzarlik, soliq tushumlari, soliq imtiyozlari, soliq organi, soliq to'lovchilar, yuridik shaxslar, yakka tartibdagi tadbirkorlar, soliq yuki, soliqlar va yig'imlar, soliq qarzdorligi, davlat.*

Kirish.

Soliq imtiyozlaridan soliq yengiliklariga o'tishning afzalliklari ayniqsa mulk ijarasi bo'yicha soliqqa tortishning ma'muriyati bilan bog'liq tadqiqotlar dolzarb va har tomonlama o'rganishni talab qiladigan mavzu bo'lib, bir qator asosiy jihatlarga asoslanadi. Avvalo, bu hududning iqtisodiy ahamiyatini unutmasligimiz kerak. Ijara mulk iqtisodiy rivojlanishning kuchli katalizatori bo'lib, turli sohalarga ko'p qirrali ta'sir ko'rsatadi: qurilish, turizm, savdo va boshqalar. Bu yo'nalishdagi samarali soliq siyosati nafaqat investitsiya jarayonlarini rag'batlantirish, balki tegishli tarmoqlarni jadal rivojlantirish uchun qulay infratuzilmani yaratadi, bu esa, o'z navbatida, sog'lom iqtisodiy muhitni yaratib, umumiy iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

So'nggi paytlarda jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'i va ijtimoiy soliqni hisoblash shakliga yangi normalar va o'zgartirishlar kiritilishini hisobga olgan holda, mulkni ijaraga berish bilan bog'liq soliq majburiyatlarini yanada aniqroq hisobga olish mumkin bo'ldi. Jumladan, 2023-yil yanvar oyidan boshlab hisob-kitob shaklida 070-sonli "Mulkni ijaraga berishdan olinadigan soliq summasi" qatori paydo bo'ldi va bu jarayonning axborot shaffofligini sezilarli darajada oshirdi.

O'zbekistonda soliq majburiyatlari doirasida o'z mol-mulkini ijaraga berishdan soliq solinmaydigan daromad oladigan jismoniy shaxslar belgilangan muddatlarda dastlabki deklaratsiya taqdim etishlari shart, bu esa soliq tizimining samaradorligi va shaffoqligini ta'minlashning muhim jihati hisoblanadi. mamlakatda. Dastlabki deklaratsiyani topshirish muddatini aniqlash turli shartlarga, masalan, daromad olish davriga, soliqni to'lash shakliga, tadbirkorlik sub'ektining holatiga bog'liq.

O'zbekiston qonunchiligiga muvofiq, mol-mulkini ijaraga berishdan daromad oluvchi jismoniy shaxslar quyidagi hollarda dastlabki deklaratsiya taqdim etishlari shart:

– Ijara daromadi olingan kundan boshlab birinchi oy tugaganidan keyin besh kun ichida. Ushbu muddat soliq organlarini daromad olish fakti to'g'risida tezkor xabardor qilishni ta'minlash uchun mo'ljallangan.

– Yalpi yillik daromad deklaratsiyasi asosida soliq to'lovchi jismoniy shaxslar joriy yilning 1 fevralidan kechiktirmay dastlabki deklaratsiyani taqdim etishlari shart. Bu soliq majburiyatlari yillik deklaratsiyaning bir qismi sifatida o'z vaqtida hisobga olinishini ta'minlaydi.

– Yangi tadbirkorlik subyektlari ro'yxatga olingan taqdirda ular davlat ro'yxatidan o'tgan oy tugagunga qadar dastlabki deklaratsiya taqdim etishlari shart. Ushbu mashq nazoratni o'rnatish va yangi ishtirokchilar uchun soliq majburiyatlarini o'z vaqtida kiritishga qaratilgan.

Yil oxirida yillik soliq summasi hisoblab chiqiladi, bu haqiqiy daromadga asoslanadi. Ushbu summa bilan yil davomida to'langan summalar o'rtasidagi farq keyingi yilning 1 iyunidan kechiktirmay undirilishi yoki soliq to'lovchiga qaytarilishi kerak. Bu mexanizm soliq majburiyatlarini haqiqiy moliyaviy dinamikaga mos ravishda tuzatish imkonini beradi.

1.1- jadvalda O'zbekistonda ko'chmas mulkni ijaraga berishdan olinadigan daromadlarni soliqqa tortish va ro'yxatga olish bo'yicha umumlashtirilgan ma'lumotlar keltirilgan. Jadvalda jismoniy, yuridik shaxslar va yakka tartibdagi tadbirkorlar o'rtasidagi ijara munosabatlarining turli stsenariylari keltirilgan, shuningdek, ijaraga olingan binolarning xususiyatlariga, uning joylashgan joyiga va ijarachi turiga qarab soliqqa tortish xususiyatlari ko'rsatilgan. Qayd etilishicha, Toshkent, Nukus va viloyatlar markazlaridagi turar-joy binolari uchun har kvadrat metr uchun turli xil eng kam soliq bazasi stavkalari belgilangan, daromadlarni to'lash manbasiga qarab soliq to'lashning turli muddatlari nazarda tutilgan.

1.1-jadval

I jarag a beru vchi	I jara ga oluv hci	Mu lk joylash uvi	Soli q bazasi	oliq sta vka si	So liqlarni to'lash mudda tlari	R o'yxat dan o'tish E- ijara	Uy egasi uchun oqibatlar	
							nal og	im uqestv o
J ismo niy shaxs lar	J ismo niy shaxs lar	To shkentd agi joylashu v	Sha rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum 15,500 so'm	2%	Ke yingi oyning 5- kuniga qadar da stlabki deklara tsiyaga ko'ra	T alab etiladi	Yo' q	-
J ismo niy shaxs lar	J ismo niy shaxs lar	Nu kus va viloyatla r markazl arida noturar joy	Sha rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum 9,500 so'm	2%	Ke yingi oyning 5- kuniga qadar	T alab etiladi	Yo' q	-
J ismo niy shaxs lar	J ismo niy shaxs lar	Bo shqa tumanla rdagi joylashu v	Sha rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum 4,000 so'm	2%	Ke yingi oyning 5- kuniga qadar	T alab etiladi	Yo' q	-
J ismo niy shaxs lar	Y uridi k shaxs s	To shkentd agi non- joy joylashu v	Sha rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum	2%	Ari za beruvc hidan kvitansi ya,	T alab etiladi	5- bandlovi ch. 5 st. 437 NK ga mos kelishi	4- bandlov i ch. 4 st. 422 NK ga

				32,000 so'm		to'lov kunida			mos kelishi
J	J	To	Sha	2%	Ke	T	5-	4-	
ismo niy shaxslar	ismo niy shaxslar, jismaniy shaxs	shkentdagi non-joy joylashuv	rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum 32,000 so'm		yingi oyning 5-kuniga qadar	alab etiladi	bandlovi ch. 5 st. 437 NK ga mos kelishi	bandlovi ch. 4 st. 422 NK ga mos kelishi	
J	J	Nu	Sha	2%	Ke	T	5-	4-	
ismo niy shaxslar	ismo niy shaxslar, jismaniy shaxs	kus va viloyatlar markazlarida noturar joy	rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum 18,500 so'm		yingi oyning 5-kuniga qadar	alab etiladi	bandlovi ch. 5 st. 437 NK ga mos kelishi	bandlovi ch. 4 st. 422 NK ga mos kelishi	
J	Y	Nu	Sha	2%	Ari	T	5-	4-	
ismo niy shaxslar	uridik shaxs	kus va viloyatlar markazlarida noturar joy	rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum 18,500 so'm		za beruvchidan kvitansiya, to'lov kunida	alab etiladi	bandlovi ch. 5 st. 437 NK ga mos kelishi	bandlovi ch. 4 st. 422 NK ga mos kelishi	
J	J	Nu	Sha	2%	Ke	T	5-	4-	
ismo niy shaxslar	ismo niy shaxslar, jismaniy shaxs	kus va viloyatlar markazlarida noturar joy	rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum 18,500 so'm		yingi oyning 5-kuniga qadar	alab etiladi	bandlovi ch. 5 st. 437 NK ga mos kelishi	bandlovi ch. 4 st. 422 NK ga mos kelishi	
J	Y	Bo	Sha	2%	Ari	T	5-	4-	
ismo niy	uridik	shqa tumanlarida	rtnoma bo'yicha,		za beruvchidan	alab etiladi	bandlovi ch. 5 st.	bandlovi ch. 4	

	shaxslar	shaxs	rdagi noturarojoy	1 kv. m uchun minimum 7,500 so'm		hidan kvitansiya, to'lov kunida		437 NK ga mos kelishi	st. 422 NK ga mos kelishi
0	J ismo niy shaxs lar	J ismo niy shaxs lar, jism oniy shaxs	Bo shqa tumanla rdagi noturarojoy	Sha rtnoma bo'yicha, 1 kv. m uchun minimum 7,500 so'm	2%	Ke yingi oyning 5- kuniga qadar	T alab etiladi	5- bandlovi ch. 5 st. 437 NK ga mos kelishi	4- bandlov i ch. 4 st. 422 NK ga mos kelishi
1	Y uridik shaxs	C 'zog' i yuridik shaxs	Ba rcha joylar	Sha rtnoma bo'yicha, 3-4 st. 248 NK	eyin gi oyning 5- kuni ga qad ar	Tal ab etiladi	K eyingi oyning 5- kuniga qadar	-	
2	J ismo niy shaxs lar – nariy darak	C 'zog' i yuridik shaxs	Ba rcha joylar	Are ndatorga (yuridik yoki jismoniy shaxs) va joylashu v turigiga qarab bo'lingan	0% ch. 3 st. 382 NK	Ar endator ga (yuridik yoki jismoni y shaxs) va joylash uv turigiga qarab bo'linga n	K eyingi oyning 5- kuniga qadar	Ular dan so'miy erkinlikla ri bo'yicha shartlar belgilash	-

Ushbu ilmiy tadqiqotimiz doirasida jismoniy shaxslarning mol-mulkini ijaraga berish tartibiga kiritilgan imtiyozlarni hisobga olgan holda soliqqa tortish tartibiga kiritilgan o'zgartirishlarni tushunish zarur. Davlat soliq qo'mitasi raisining o'rinbosari Muzaffar Nazarov tomonidan tasdiqlangan Prezidentning 2020-yil 20-iyuldagi qaroriga asosan 2020-yil 1-iyuldan 2020-yil 31-dekabrgacha bo'lgan muddatda jismoniy shaxslar jismoniy shaxslardan olinadigan daromad solig'ini to'lash majburiyatidan ozod etildi. mulkni ijaraga berishdan olingan daromadlar. Ushbu imtiyoz DSQ dasturiy mahsuloti yordamida avtomatik tarzda qo'llanilgan bo'lib, bu jismoniy shaxslar uchun soliq to'lash jarayonini soddalashtirishga yordam berdi. Shuningdek, 2020-yil 31-dekabrga qadar o'z mulkini (bino va transport vositalarini) ijaraga olgan jismoniy shaxslardan soliqqa tortish uchun ijara to'lovining eng kam stavkalarini qo'llash tartibi to'xtatilgani ham muhim jihat bo'ldi. Shu munosabat bilan, belgilangan stavkalar bo'yicha ijara shartnomalarini tuzish majburiyati vaqtincha bekor qilindi¹.

Eslatib o'tamiz, Soliq kodeksining 388-moddasiga ko'ra, soliq agentlari jismoniy shaxslarning mol-mulkni ijaraga berishdan olgan daromadlari, to'lov manbaida jismoniy shaxslarga qo'llaniladigan soliq imtiyozlari, shuningdek hisoblangan va ushlab qolingan soliqlarning hisobini yuritishi shart. Qayta tuzilgan ijara shartnomalarini shaxsiy kabinet orqali yoki karantin talablarini hisobga olgan holda DSQga borib elektron shaklda ro'yxatdan o'tkazish imkoniyati joriy etilgani qo'shimcha jihat bo'ldi. Qayta ko'rib chiqilgan shartnomalar asosida daromad solig'i bo'yicha ortiqcha to'lovlar jismoniy shaxsning arizasiga ko'ra uning hisob raqamiga qaytarilishi yoki joriy yil uchun hisoblangan yer va mol-mulk solig'ini to'lash uchun ishlatilishi mumkin. Ushbu chora-tadbirlar soliq to'lovchilar zimmasiga tushadigan moliyaviy yukni yengillashtirish va koronavirus pandemiyasi keltirib chiqargan iqtisodiy qiyinchiliklarga moslashish uchun shart-sharoit yaratishga qaratilgan.

Farmonga muvofiq, jismoniy shaxslar 2020-yil 1-iyuldan 2020-yil 31-dekabrgacha bo'lgan davrda mulkni ijaraga berishdan olinadigan daromad solig'ini to'lashdan ozod etildi. Soliq to'lash tartibini soddalashtirish uchun soliq to'lovchilar DSQ dasturiy mahsulotidan foydalanishlari kerak va bu davrda soliq organlariga tashrif buyurish shart emas.

Korxonalar mahsulot va xizmatlarni sotib olishda to'langan QQSni ishlab chiqarish yoki tarqatish xarajatlari sifatida o'z ichiga oladi. Ijara faoliyatida bu qo'shimcha buxgalteriya qiyinchiliklarini keltirib chiqarishi mumkin, chunki bu xarajatlarni turli faoliyat turlari o'rtasida qanday taqsimlash har doim ham aniq emas. Ob'ektlarni ijaraga berishda kichik biznes sub'ektlari soliq majburiyatlarini

¹ Asadov A., Turaboev I. Legal challenges hindering the development of Islamic finance in Uzbekistan //Access to Justice in Eastern Europe. – 2023. – T. 6. – №. 4. – C. 1-16.

hisobga olish va taqsimlashda noaniqliklarga duch kelishi mumkinligini hisobga olish muhimdir.

XULOSA

Ushbu tadqiqotlarimiz yakunida quyidagi muhim yakuniy xulosalarga ega bo'ldik:

O'zbekistonda amaldagi soliq tizimini tahlil qilish jarayonida jiddiy muammo va qiyinchiliklar, jumladan, iqtisodiyotning turli tarmoqlari o'rtasida soliq yukining notekis taqsimlanishi hamda tadbirkorlik faoliyatining turli shakllari uchun QQSni hisobga olishdagi qiyinchiliklar aniqlandi.

- Ijaradan olinadigan daromad solig'i ma'muriyatchiligini rivojlantirish bo'yicha taklif etilayotgan strategiya nafaqat aniq belgilangan maqsad va ustuvorliklarni qamrab oladi, balki boshqaruvni takomillashtirish, o'zgaruvchan huquqiy va iqtisodiy sharoitlarga moslashish, natijalarni monitoring qilish va baholashga qaratilgan chora-tadbirlarni kompleks rejalashtirishni ham o'z ichiga oladi.

- Tizimni takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar qonunchilik va iqtisodiy siyosatdagi mumkin bo'lgan o'zgarishlarni, shuningdek, tizimning yangi iqtisodiy va ijtimoiy muammolarga tezkor javob berish qobiliyatini hisobga olgan holda, moslashuvchanlik va moslashuvchanlikka urg'u berilgan holda ishlab chiqiladi.

- Strategiyada nafaqat soliqqa tortish tartib-taomillarini optimallashtirish va innovatsion soliq mexanizmlarini joriy etishga, balki kadrlar malakasini oshirishga, jumladan, mutaxassislarni tayyorlash va malakasini oshirishga, shuningdek, monitoring va nazoratni takomillashtirishga ham ustuvor ahamiyat berilgan. tizimi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tahlil va taklif etilayotgan strategiya O'zbekistonda ijaradan olinadigan daromad solig'i ma'muriyatchiligi tizimini takomillashtirishga kompleks yondashuv muhimligini ta'kidlaydi. Taklif etilayotgan chora-tadbirlarning amalga oshirilishi nafaqat mavjud qiyinchiliklarni bartaraf etish, balki kelgusida soliq tizimining yanada samarali va barqaror ishlashini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi 30.12.2019.
2. Kibanova A. ya. soliqlar va soliqqa tortish. M.: Knorus, 2022 Yil. 488 s.
3. Pogorletskiy A. I. etakchi xorijiy mamlakatlarning soliq siyosati: zamonaviy jihatlar. - [Elektron resurs]. - Kirish rejimi:
4. <https://cyberleninka.ru/article/n/nalogovayapolitika-veduschih-zarubezhnyh-stran-sovremennye-aspekty-1>
5. Soliq tizimlarini isloh qilish: nazariya, metodologiya va amaliyot / Ed. Kiyev: Kondor, 2021 Yil. 352 s.
6. Алихин С.Н, Левачева Д.А. Эволюция механизма принудительного взыскания задолженности перед бюджетом. // Налоги. 2018 г. С. 28.

7. Виноходова И.Г. Совершенствование практики взыскания задолженности организаций по налогам и сборам. // Научное статья, 2019 г. С. 22.

8. Tangriqulov A., Xomma A., Toshmatov Sh., Norqo'ziyev I., Roziqov N. Soliq qarzi va uni undirish. O'quv qo'llanma. – T.: “Yangi asr avlodi” nashriyoti, 2010. 51-b.

9. Niyazmetov I. Soliq yukining tadbirkorlik subyektlari moliyaviy faoliyatiga va budjet daromadlariga ta'siri tahlili. Nomzodlik ishi. Avtoreferat. 2008-yil.

10. Jo'rayev A. Davlat budjeti daromadlarini shakllantirishning dolzarb muammolari. Doktorlik ishi. Avtoreferat. T., 2006-yil.

11. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi, 96-modda. – T.: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2020-yil. – 640 bet.

12. Черника Д. (2023) Налоги: учеб. пособие / Под ред.– 2-э. ИНФРА. Стр. 486

13. <http://www.lex.uz> – O'zbekiston Respublikasi qonunlari bazasi sayti

14. <http://www.mf.uz> – O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi sayti

15. <http://www.soliq.uz> – O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi sayti

16. <http://www.stat.uz> – O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi sayti